Obsah:

Rekordy bývají radostné i smutné (úvodník) 1
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Elizeovské obrazy v Ambrožově spisu *O povinnostech* 2
P. David Vopřada

O vizitaci kláštera podle konstitucí tourainské reformy 8
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Rekordy bývají radostné i smutné

a nevím, kam zařadit ten, že toto číslo časopisu je tvořeno jen dvěma články. Nebylo to původním záměrem, ale autoři dalších příspěvků jsou zaneprázdněni, omeškali se a tyto dva články mi zas bylo líto členit, protože každý z nich tvoří jednolitý celek. Prosím tedy o laskavé přijetí tohoto řešení, považuji je za výjimečné. Tak jsme tentokrát tímto způsobem chudí. Kéž i takto chudý Vám časopis může dobře posloužit a štědrý Bůh kéž Vám k němu přidá hojnost své milosti!

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Elizeovské obrazy v Ambrožově spisu O povinnostech

P. David Vopřada

Spisům a myšlení svatého Ambrože Milánského († 397), jednoho ze čtyř velkých západních učitelů starověké církve, věnuji v poslední době mnoho času, protože se jím zabývám při svém studiu. Stále znovu a znovu ovšem objevuji, jak je postava tohoto milánského biskupa blízká nauce nejznámějších karmelských světců, zvláště svaté Terezii od Ježíše. Prvním pojítkem mezi nimi je již samotný Ježíš – tam, kde ávilská světice postavila Ježíše do středu svého života, tam je i pro Ambrože Ježíš středem dějin spásy, středem křesťanského života, tam je Kristus vším. Když jsem letos v červnu navštívil jediný přeživší ambrosiánský klášter u severoitalského Varese, kde žije komunita eremitek, znovu jsem se přesvědčil, že ambrožovské heslo „*omnia Christus est nobis*“, „Kristus je pro nás vším,“ stojí u srdce jeho pojetí křesťanského života.

Mnohé Ambrožovy obrazy, kterými se snaží popsat, jak křesťan postupuje na své cestě k Bohu, ovšem nemohou čtenáři obeznámenému s dílem Terezie a Jana od Kříže, nevyvolávat pocit, že se nachází v krajině důvěrně známé. V tomto světle a v této perspektivě může čtenář konečně pochopit, proč si ve středověku a raném novověku křesťanský lid tolik milánského biskupa vážil – totiž pro jeho duchovní nauku, s níž nejen že popisuje cestu, po níž má křesťan kráčet, aby se připojil ke Kristu a nakonec se s ním spojil, ale sugestivními prostředky svého posluchače a čtenáře vždy znovu nadchne, aby se na tuto cestu vydal, aby se Kristu vzdal, aby se mu Kristus stal skutečně vším.

Podobnou, téměř „karmelskou" strunu, vyvolávají i obrazy uvedené v Ambrožově knize *O povinnostech* (*De officiis*), kterou věnoval svému kléru. Biskup zde chce připomenout Božím služebníkům, jaké ctnosti mají charakterizovat jejich službu a jakou roli má v jejich životě s Bohem hrát srdce, vlastní nitro. Ambrož ovšem není teoretik, ale obrací se ke konkrétním lidem pomocí konkrétních obrazů, jejichž pomocí svou nauku snadno vysvětlí a podmaní si i srdce posluchačovo, aby mu pomohl se pro určitý životní postoj nadchnout. Mezi postavami, které má Ambrož v oblibě, patří důležité místo dvěma prorokům, na něž se řád bratří blahoslavenné Panny Marie z hory Karmel odvolává, totiž Eliáše a Elizea. A právě těmi obrazy, v nichž vystupuje Elizeus, se chci v tomto skromném příspěvku zabývat.

Spravedlivý prorok Hospodinovy velkorysosti

První ze ctností, s nimiž se ve zmíněném spise v souvislosti s Elizeovou postavou setkáváme, je spravedlnost. Na jeho postavě se Ambrož snaží ukázat, že neexistuje žádná situace, v níž by člověk byl oprávněn zpronevěřit se spravedlnosti. Ani ve vyhraněných situacích, které představuje například válka, není možné zradit slovo, které nám bylo svěřeno. Pokud zradíme věrnost a nevytrváme v poslušnosti danému slovu, proviňujeme se proti spravedlnosti (*off.* I 29, 140). Co je základem této spravedlnosti? Ambrož jej nachází ve věrnosti (latinsky *fides*), která ovšem zároveň představuje i víru (taktéž *fides*). Srdce spravedlivého rozvažuje o víře/věrnosti. Ten, kdo se obviňuje ze hříchu, zakládá svou spravedlnost na víře/důvěře. Spravedlnost člověka však může být zjevná pouze v případě, že člověk hovoří pravdu, zachová pravdivě to, co mu bylo – ve víře, v důvěře – svěřeno (*off.* I 29, 142).

Klíčovým biblickým příběhem, na němž Ambrož ukáže, nejen že lze jednat spravedlivě a humánně kdykoli, ale že je to pro člověka dokonce vždy povinností, je vyprávění o tažení syrského krále proti Izraelcům ve 2 Král 6,8-23. Elizeus několikrát varuje izraelského krále před syrským vpádem a prozrazuje místo, kudy se Syřané chystají na izraelské území vpadnout. Syrský král zjistí, že Izraelci jsou schopni se připravit na jeho útoky nikoli díky svým vyzvědačům, ale díky poznání, jehož se dostává Božímu proroku. Rozhodne se proto Elizea zajmout a oblehne město Dótan, v němž se někdejší Eliášův žák zdržuje. Ustrašený sluha Géchazí přiběhne k Elizeovi se zprávou, že jsou obleženi nepřátelskou přesilou; Elizeus mu nejprve modlitbou otevře zrak, aby byl schopen vidět neviditelnou jízdu a ohnivé vozy, kterak Elizea brání, a zbaví tak mládence strachu. Posléze se pomodlí, aby Hospodin Syřany ranil zaslepeností, a slepé je dovede do Samaří, hlavního města severního Izraele, kde se jim oči znovu otevřou. Izraelský král se nato proroka ptá, zda má nepřátele pobít, proti tomu se ale Elizeus ohrazuje: izraelský král je přece nezajal vlastní mocí, takže mu jejich život nenáleží. Vyžádá si proto na králi, aby pro ně připravil hostinu a propustil je domů.

Socha proroka Elizea na hlavním oltáři pražského kostela sv. Havla. V návaznosti na úryvek 2 Král 2,23-25 patří mezi typické atributy tohoto proroka mj. medvěd a pleš.

Ambrož uvádí, že tak Elizeus jedná, aby v Syřanech vzbudil vděčnost a učinil je tak lidštějšími (*off.* I 29, 140). To se mu také povedlo: syrští válečníci pak již Izrael svými vpády nesužovali. Spravedlivé jednání, a to i v situaci, která se humanitou nevyznačuje, se stává prostředkem, jak učinit sebe i druhého, byť vlastního nepřítele, lidštějším, jak jej přivést k postoji díkůvzdání (*off.* I 29, 139).

Na Elizeově příběhu Ambrož ukazuje, oč čestněji se člověk může chovat, žije-li v křesťanské víře v Boha. I nekřesťané se dokáží chovat čestně a vědí, že práva druhého nesmějí zcela pošlapat. Elizeova spravedlnost ovšem přesahuje spravedlnost pohanů: zatímco Sparťané a Athéňané brali v průběhu peloponéské války vůči nepřátelské straně určitých ohledů kvůli svému bývalému spojenectví (během boje proti Peršanům), Elizeus se chová čestně a spravedlivě i vůči

svým nepřátelům, kterým není nijak zavázán. Elizeus však nedodržuje pouze „lidská práva", ale smilovává se nad svými nepřáteli, rozvíjí vůči nim své milosrdenství (*off.* III 14, 87). Jedná s postojem, který náleží Hospodinu – to Bůh Syřany porazil, to on by se nad nimi smiloval a prokázal jim milosrdenství – a Elizeus proto nemůže předstírat, že by Syřany obelstil on sám. Sám přitom může prokázat Hospodinovo milosrdenství, které nepřítele dovede k vděčnosti a správnému jednání. Elizeova sláva proto netkví pouze v přemožení nepřítele, ale prorok se skví pro své spravedlivé a čestné jednání, které ke svědkům této události promlouvá o Hospodinově moci. A právě v tom je prorokem: nechává spatřit – při zběžném pohledu nepozorované – jednání Hospodinovo.

Elizeovo jednání vůči nepřátelům je velkorysé. Velkorysost, velkodušnost je pak další ctností, kterou milánský biskup na jeho osobě vyzdvihuje. Ambrož chce ukázat svým posluchačům, že Bůh není lakomec, nejedná skoupě a nežádá po člověku nic, co by mu člověk nemohl dát. Ten, kdo je schopen, aby mohl za Bohem jít, opustit všechno a kdo dává z celého srdce vše, co vlastní, je blahoslavený. Velkorysost neznamená pro Ambrože čistě duchovní postoj: štědrost konkrétních osob vůči lidem v nouzi pro něj představovala jedinou alternativu, jak někteří chudí mohli v krutém prostředí pozdní římské říše přežít. Bohatí, kteří se obrátili, pak mívali ve zvyku rozdat chudým veškerý svůj majetek. Dobře známý je případ bohaté římské matrony Melánie, která v takovém okamžiku propustila několik tisíc svých otroků, čímž vyvolala hluboký sociální otřes: otroci neměli najednou, jak využít své svobody a užívit se, a žádali svou bývalou paní, aby je vzala jako otroky zpět.

Ambrož v takové situaci ovšem naopak nabádá, že důležitý je vnitřní postoj dárce a že je lepší rozdávat chudým svůj majetek po částech, než se ho jediným gestem zbavit. Elizeus je pro něj jakousi výjimkou: v okamžiku, kdy ho Bůh nadal prorockým posláním, mohl Elizeus právem na znamení velkorysého přijetí tohoto povolání zabít své spřežení a nasytit chudé vším, co vlastnil (*off.* I 30, 149). Elizeus je schopen z celého srdce – stejně jako vdova z evangelia (Lk 21,1-4) – dát vše své i sebe sama zcela do služby a stát se tak prorockým znamením. Elizeova velkorysost ve prospěch potřebných je prorockým činem: Ambrož chce zdůraznit, že ten, kdo jedná velkoryse a dává z celého srdce, je pro své okolí – pro přátele i nepřátele – prorokem.

Dědictví ctnosti a výzva k mučednictví

Zdá se mi, že Ambrože velmi zajímaly mezigenerační vztahy. Přátelství mezi starými a mladými považoval za krásnou věc, byl přesvědčen, že obě skupiny si navzájem mohou být oporou: starší generace je pro mladší svědectvím

a studnicí poznání, mladí naopak pro starší útěchou a radostí (*off.* II 20, 100). Pro mladíka je užitečné vidět příklad a moudrost zralého muže, kterého následuje. Vztah mezi oběma generacemi je ale pro Ambrože vyvážený, neboť se zakládá na ctnosti, jak ukazuje na příkladu apoštolů Petra a Jana. Ačkoli nebyli stejného věku, přesto věkový rozdíl nijak nepřekážel jejich přátelství, neboť si byli rovni ctností a moudrostí. Podobně se tomu má i u dalších dvojic, které Ambrož nabízí jako příklad takového vztahu, ať se jedná o Mojžíše a Jozua, Abrama a Lota, Barnabáše a Marka, Pavla a jeho žáky Silu, Timoteje a Tita, nebo právě Eliáše a Elizea (srov. *off.* II 20, 100).

Silný příklad takového mezigeneračního přátelství, založeného na ctnosti, nachází Ambrož u dvou mučedníků římské církve, sv. Sixta a sv. Vavřince. Mučednictví představovalo pro křesťany na konci 4. století ideál křesťanského života. Mučedníci byli velmi oslavovanými postavami, které inspirovaly věřící ke stále novému obrácení a plnému nasazení se pro Krista. O mučednictví často hovoří i Ambrož a vyzývá svou církevní obec, aby jednala po příkladu mučedníků a ve společenství s nimi. Nechává promlouvat oba mučedníky, papeže Sixta a jeho jáhna Vavřince, ve fiktivním rozhovoru. Sixtus se před svou smrtí obrací k Vavřinci slovy, která velmi blízce připomínají biblické vyprávění o Eliášově plášti a nanebevzetí. Říká mu: *„Nenechávám tě tu a neopouštím tě, synu, ale tebe čekají složitější zápasy než mne"* (*off.* I 41, 206). Sixtus prorokuje Vavřinci, že i on jej po třech dnech bude následovat na cestě mučednictví a podporuje jej takto: *„Nebylo by hodné tebe, abys zvítězil pod vedením svého učitele, jako kdybys potřeboval jeho pomoc. Proč žádáš, abys mohl mít účast na mém mučednictví? Zanechávám ti celé dědictví. K čemu potřebuješ mou osobu? Žáci, kteří jsou dosud slabí, jdou před svým učitelem, ti, kteří jsou již silní a nemají již zapotřebí výuky, jdou až za ním, aby zvítězili bez něho. Podobně zanechal i Eliáš Elizea. Uděluji ti následnictví své ctnosti"* (tamtéž).

Ambrož zde zdůrazňuje, že žák se musí naučit „chodit" také bez pomoci svého mistra. Má vyrůst ve ctnosti, aby mohl sám svést svůj zápas, vyzkoušet své síly, přijmout vlastní životní výzvu. Správný učitel nevychovává své žáky k tomu, aby jej slepě následovali, ale aby se postavili na vlastní nohy a utkali se s vlastním životem, a tak skutečně dospěli. Sv. Vavřinec byl již ve starověku oblíbenějším mučedníkem než jeho biskup Sixtus. A jména obou vyslovujeme dodnes v římském kánonu při slavení eucharistie. Na sv. Vavřinci, který se postavil na vlastní nohy a byl korunován mučednictvím, můžeme oslavovat Boha, který je člověka schopen vybavit tolika schopnostmi, ctnostmi a silou. Sixtova velikost naopak spočívá v tom, že byl schopen dát svému žáku důvěru, že svůj boj dobře zvládne. Zachoval se tak vlastně odvážně. Odvaha nebát

se se totiž netýká pouze našich vlastních bojů, ale třeba i toho, že necháme ty, kteří jsou nám svěřeni, jít vlastními silami, bez našich berliček, ve velké důvěře v jejich vlastní sílu a v moc Hospodinovu, v níž i oni svůj boj zvládnou. Učitel se pak nemusí obávat, že by jeho žák byl slabý, jako se nebál ani Eliáš, když jeho žák Elizeus žádal dvojnásobný podíl z dědictví jeho ducha.

Prorok vysvobození, plný naděje

Ambrož vyzdvihuje Eliášova žáka také pro jeho velkou důvěru v Boží zásah. Když syrský král Ben-hadad vytáhne proti Samaří (2 Král 6,24 - 7,20), nastane velký nedostatek a hlad, takže Samařané začnou jíst vlastní děti. Izraelský král sice proto chodí v žínici (jako znamení kajícnosti a prosebné modlitby), ale ztratil již důvěru, že Hospodin může pomoci. Trnem v oku se mu ovšem stal prorok Elizeus, který nadále důvěřuje Bohu, že město může být osvobozeno a že nedostatek pomine. Z toho důvodu, a nejspíš i proto, že prve nechal zkrocené Syřany pokojně odejít, se izraelský král rozhodne Elizea zavraždit. Královský štítonoš pak Elizeovi vyhrožuje smrtí, avšak prorok ohlašuje konec obležení, vysvobození a konec nedostatku; štítonoš však nevidí důvod mu věřit, a prorocké slovo se tedy obrací i proti nevíře tohoto muže, která bude potrestána. Hospodinovým řízením podlehnou obléhající Syřané ve svém táboře panice, neboť slyší táhnout s lomozem velké izraelské vojsko, a utečou. Čtyři malomocní, kteří náhodou objeví, že útočníci zmizeli a nechali za sebou tábor plný proviantu, si nezatají tuto zprávu pro sebe, ale dají o tom vědět do města. Nedostatek a nebezpečí pominuly, jen štítonoš, který nevěřil v Hospodinovo slovo, je u městské brány ušlapán spěchajícím davem (*off.* III 20, 119-121).

Elizeus je tak pro Ambrože příkladem proroka, který důvěřuje v Hospodina i v situaci, kdy se zdá, že Hospodin nejedná a že není důvod se na něj spolehat. Stává se tak prorokem naděje, který doufá v osvobození od Hospodina a vlévá naději i těm, kteří si ze zoufalství začnou počínat nespravedlivě a nelidsky. Tuto naději a otevřenost v mocný Boží čin si přitom Elizeus zachovává navzdory pohrůžkám ze strany královské moci. Lze říci, že takto Eliášův žák opravdu odvahou a důvěrou v Boha překonal v této chvíli i svého učitele Eliáše, který v podobné situaci propadl skepsi, a ačkoli zahlédl Boží působení, začal před Jezábel, když mu začala vyhrožovat, prchat.

Rozlehlý dům vlastního srdce

Tématem, které je v Ambrožově duchovní nauce zřejmě nejbližší karmelitánské spiritualitě, je jeho přesvědčení, že místem, kde se člověk setkává s Božím

tajemstvím, je jeho vlastní srdce, vlastní nitro. To není téma zcela neznámé ani pohanům, jak sám milánský biskup připomíná: i vojevůdce Publius Cornelius Scipio, přezdívaný Africanus a vítěz nad Hannibalem ve druhé punské válce (236-183 př. Kr.), byl s to pochopit, že není nikdy sám, ačkoli je sám, a že nikdy není méně nečinný než ve chvílích, kdy je nečinný. Pro křesťany to ale není podle Ambrože nic nového: naučili se rozmlouvat se svým srdcem. A procházet se v něm jako v prostorném domě se věřící naučili mnohem dříve, od krále Davida (*off.* III 1, 1). Přebývání ve vlastním srdci a modlitba srdce jsou pro křesťana velkým pokladem. Mojžíš byl sice navenek nečinný, ale pracovalo jeho srdce: ač mlčel, křičel, ač nehnul brvou, bojoval a vítězil nad nepřáteli. Byl tak nečinný, že druzí dokonce podpírali jeho ruce, avšak byl zaměstnán právě tolik jako oni. Svýma nečinnýma rukama zvítězil nad nepřítelem, nad nímž nesvedli zvítězit ti, kdo s ním bojovali mečem (*off.* III 1, 2).

Pozoruhodné je, jak velký význam v této Ambrožově nauce hrají proroci Eliáš a Elizeus. Eliáš toho navenek příliš nevykonal, ale stačilo jediné jeho slovo a ustal déšť a nepršelo po tři roky a šest měsíců. Znovu promluvil, a džbán na mouku se nikdy nevyčerpal a nádoba na olej se po celou dobu hladu nevyprázdnila (*off.* I 1, 4). Již jsme zmínili Elizeovo počínání ve válce proti Syřanům: nepřemohl je vojenskou silou, ale něčím jiným - svým spojením s Hospodinem. Elizeus nemusel pobíhat a burcovat vojsko, a přece byl s to odhalit všechny úklady nepřítele a být přítomný všude, kde bylo potřeba - s pomocí Boží (*off.* I 1, 5). Když jej chtěl syrský král nechat zajmout, Elizeus se opět nezachránil útěkem či silou, ale modlitbou - a Bůh jej vyslyšel a nepřítele stihl slepotou.

Elizeův příklad kontemplativního života ale nepředstavuje pro Ambrože záminku stáhnout se ze světa. Ambrož se vymezuje proti tehdejší praxi bohatých aristokratů, ať křesťanů či pohanů, odjet na venkov a tam si v klidu v samotě odpočívat od starostí a stálého styku s lidmi, nebo zůstávat ve městě, ale nic nemít s druhými, zavřít za sebou dveře a ostatní ponechat jejich osudu. Elizeus totiž jedná jinak: když pobývá na poušti, rozdělí tok Jordánu; když je na Karmelu, pomůže uzdravit neplodnou ženu, takže porodila syna, jehož později vzkřísil z mrtvých; v době nedostatku zneškodní jed v polévce připravené z tykví (2 Král 4,38-41). Jindy nasytí celý zástup několika chleby a ještě zbude, pomáhá najít utopenou sekyru, uzdravuje malomocné, přivolává déšť a proměňuje sucho v úrodné období. Elizeus tedy nevyhledává samotu pro ni samotnou, ale ve své samotě a pro svůj vnitřní život se stává někým, kdo je nejen schopen mnoho vykonat, ale především kdo tyto věci koná ve prospěch druhých. Díky přebývání ve vlastním srdci je Elizeus schopen

zcela se vydat pro druhé - získává tak doslova Kristovu podobu, jak prozrazuje již povaha prvních kapitol 2. knihy Královské. Elizeovo působení je tu vylíčeno stylem, jemuž se velmi podobají vyprávění evangelní.

A právě to je důležité pro Ambrože: smyslem křesťanského života není uzavřít se ve svém nitru, ale kráčet ve spravedlnosti ve spojení s Bohem. Spravedlnost pak je ctností, kterou nemohu praktikovat pouze sám o sobě, ale dosvědčuji ji ve svých vztazích k druhým. Pokud jsou tyto vztahy spravedlivé, stávají se službou těm, pro něž se člověk nasazuje. A je-li spravedlivý spojen s Kristem, co jej může od jeho lásky oddělit? Tento vztah s Ním, prožívaný v rozlehlém domě vlastního srdce, je tedy pro křesťana skutečným bohatstvím, díky němuž mu může náležet celý svět. Elizeus je pak příkladem člověka, který takto spravedlivě s Hospodinem ve vlastním nitru žije a jedná na jeho slovo.

Kruh se tedy uzavřel: svou ctnost načerpal Elizeus nejen ze svého vztahu se svým učitelem, který mu byl příkladem a který jej nechal vyrůst, ale především ze svého prodlévání v rozlehlém domě vlastního srdce, kde se naučil rozmlouvat nejen se sebou, ale především s Bohem. Není divu, že se církevní tradice pozdního starověku a celého středověku na tento rys jeho osobnosti odvolávala a že se tento karmelský prorok stal nakonec klíčovou postavou i pro všechny ty, kteří kdy nějakým způsobem na Karmelu přebývali s Bohem.

O vizitaci kláštera podle konstitucí tourainské reformy

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

„Nedostatek náležité vizitace vede ke zkáze řádu." Tato věta se v karmelitánských konstitucích[1] opakovala přinejmenším 300 let. Nemám po ruce naše konstituce starší, než jsou konstituce tourainské reformy, vydané roku 1645, a už tam ji najdeme.

Na konci září letošního roku proběhla ve všech třech komunitách karmelitánů v naší zemi vizitace generálním převorem. (A naše místní církev prožila také papežskou návštěvu, ale ta mívá jiný ráz.) Zkusme se spolu pozastavit nad tím, jak vypadaly (ideálně) vizitace dřív. Jak jsou podrobně načrtnuty

1 Konstituce (stanovy) jsou základní dokument, v němž řeholní společenství v návaznosti na řeholi, kterou se řídí, podrobně a s uzpůsobením pro danou dobu stanovuje a shrnuje pravidla, jichž se ve svém životě chce držet.

v konstitucích. I když se týkaly jen řeholníků, můžeme se zamýšlet, co je z toho poučné i dnes - a nejen pro řeholníky, ale i pro širší okruh terciářů a přátel Karmelu.

Ve zmíněných konstitucích tourainské reformy se předpokládá, že vizitaci koná provinciál. Ten měl navštěvovat kláštery, patřící do jím vedené provincie, a přitom v nich udržovat pravý řeholní a karmelitánský život. Vizitace jednotlivých klášterů přímo generálním převorem byly asi v historii výjimečné. Nadřízeným jednotlivých konventů byl provinciál a jemu příslušel výkon řádné pravomoci. Teprve mimořádnosti řešili představení vyšší, tedy generál. Nicméně právě vizitace generálními převory byly v dějinách velkou pomocí k obnově nebo uchování dobrého ducha řádu. Takto vizitovali mnohé kláštery např. generální převorové bl. Jan Soreth (vedl řád v létech 1451–1471), Mikuláš Audet (1524–1562) nebo Giovanni Battista Rossi (1564–1578), známý ze životopisů sv. Terezie z Avily.

Pro dějiny kláštera v Kostelním Vydří jsou důležité dvě vizitace: vizitace tamní farnosti brněnským biskupem Pavlem Huynem v roce 1907, po které biskup pozval karmelitány z Rakouska a pověřil je od července 1908 duchovní správou farnosti, a vizitace vyderského kláštera P. Janem Brenningerem (zastupoval generála řádu) v roce 1930, která po shledání závažných nedostatků v komunitním životě vyústila v návrh buď klášter zavřít (karmelitáni by odtud odešli), nebo jeho další existenci zajistit příchodem nového převora P. Prokopa Valeny, dosud působícího v Krakově. Rozhodnutí padlo pro druhou variantu, Bohu díky!

Nahlédněme tedy do konstitucí tourainské reformy a poučme se, co k náležité vizitaci kláštera patřilo.

Přijetí vizitátora

„Nedostatek náležité vizitace vede ke zkáze řádu." Vizitovat má sám představený (nechá-li se zastoupit, musí pro to uvést důvod a vizitátoři jím pověření se musí pečlivě vykazovat pověřujícími listinami).[2]

Vizitace mají být pravidelné (naplánované v určitém intervalu[3]), a kromě toho i mimořádné - „kolikrátkoli bude třeba" (když o to bratři požádají, nebo když to představený uzná za vhodné).

Místní převor má za povinnost komunitu na vizitaci připravit (četbou této části konstitucí, se kterou se nyní seznamujeme), „aby každý věděl, jak si má

2 Přijatou autoritu a odpovědnost je třeba vykonávat, ne ji přenášet na někoho jiného.

3 Mezi povinnostmi provinciála je v konstitucích uvedeno: třikrát nebo alespoň dvakrát za tříletí, po které je ve funkci, má vizitovat svou provincii. Stručně je přitom vystižen i smysl vizitací: „napravit nedostatky - jak převorů, tak podřízených."

vůči vizitátorovi a při vizitaci počínat". Komunita ať vizitátora přijme pokorně a s úctou. Vizitátor nesmí překračovat své kompetence, jinak bude potrestán. Ať se zachovává „tato chvályhodná zvyklost": vizitátor při příchodu do kláštera vstoupí nejprve do kostela,[4] kde ho bratři, oděni v bílých pláštích, přijmou dle Ceremoniale. (Protože tuto knihu nemám k dispozici, vyhledal jsem v Rituale carmelitarum[5] „Obřad slavnostního přijetí generálního převora.") Obřad probíhal asi takto:
Bratři oděni v bílých pláštích vyjdou ke dveřím klášterního kostela, a když do něj generál vstoupí, oni ho **pozdraví úklonou.** Převor v pluviále přistoupí ke generálovi a ten **vkleče políbí kříž,**[6] který mu převor podá, a recituje antifonu: „Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, a dobrořečíme ti, neboť svým křížem jsi vykoupil svět." Připojí oraci o důstojnosti kříže:

Modleme se: Stůj při nás, Pane, náš Bože, a dej těm, jimž dopřáváš radovat se z důstojnosti svatého Kříže, ať je jim také stálou ochranou a posilou. Neboť ty žiješ...

Pak generál vstane, vloží kadidlo do kadidelnice a pokropí sebe a ostatní svěcenou vodou.[7] Nato jej převor okouří a začne chvalozpěv **Te Deum**. Všichni odcházejí průvodem k oltáři. Před oltářem generál poklekne na připravené klekátko, převor (obrácen k němu) na epištolní straně u oltáře pronáší **modlitbu za generála a za řád:**

Modleme se: Všemohoucí, věčný Bože, který jediný činíš veliké divy, rozhojni nad svým služebníkem generálním převorem a nad všemi společenstvími, jak mužů, tak žen, která jsou mu svěřena, ducha své spasitelné milosti; a aby se ti líbili v pravdě,[8] vlévej jim stále rosu svého požehnání. Skrze Krista, našeho Pána.

Pokud generál přichází za účelem vizitace, připojí se modlitba:
Bože, který navštěvuješ pokorné (humílium Visitator) a utěšuješ je otcovskou láskou, dej našemu společenství svou milost, abychom vnímali, že prostřednictvím těch, v nichž přebýváš, přicházíš k nám ty sám. Skrze Krista, našeho Pána.

Pak všichni ve stoje zpívají **mariánskou antifonu** (*Pod ochranu tvou* nebo *Salve Regina* nebo jinou).[9] Nato generál přijme bílou štolu, oblékne si ji a vystoupí k oltáři.[10] Pomodlí se oraci a udělí slavnostně **požehnání**, které bratři přijmou s hlubokou úklonou.

4 Patrně již v době sepsání konstitucí byli bratři v pokušení takovéto uvítání vizitátora v kostele opomíjet.
5 Vyšlo v Římě v roce 1903.
6 Stejně byl přijat i Benedikt XVI. ve staroboleslavské bazilice sv. Václava.
7 Na připomínku našeho křtu.
8 Ž 26,3b podle (tehdy užívaného) textu Vulgáty zněl: „mám zalíbení ve tvé pravdě".
9 Je zajímavé, že antifona Flos Carmeli tu zmíněna není.

Potom generál odloží bílou štolu a oblékne si štolu fialové nebo černé barvy a zpívá se kající žalm 51 s antifonou, následuje modlitba *Otče náš*. Pak generál sestoupí se stupňů oltáře a vykoná Asperges a okouření bratří, následují **modlitby za zemřelé** bratry, sestry, příbuzné a dobrodince, za pohřbené „zde i kdekoli" (v kryptě pod klášterním kostelem byli pochováváni řeholníci i mnozí jiní věřící), za to, aby jim byly odpuštěny hříchy. Generál zakončí modlitbou: *„Odpočinutí věčné..."*
Pak odejde k sedes, usedne a převor a po něm provinciál mu v hluboké úkloně políbí ruku. Ostatní bratři učiní totéž vkleče. (Tímto se s vizitátorem pozdraví každý z bratří jednotlivě.)
Po odrecitování modliteb jsou oba vizitující (vizitátora doprovázel tzv. socius, který byl oficiálním svědkem při rozhovorech, které vizitátor vedl) uvedeni do důstojně připravených prostor pro hosty (hospitium) a hned navštíví bratry, kteří jsou nemocní a přebývají v klášterní nemocničce (valetudinarium). Nemají však hned v okamžiku svého příchodu vykonávat ještě nic ze svého poslání, leda ze závažné a zřetelné nutnosti.

Počátek vizitace

V předepsaný den vizitace[11] svolá vizitátor časně ráno bratry do kostela a slouží mši svatou.[12] Po svatém přijímání vizitátor spolu se svým průvodcem oba „vizitují" nejsvětější Svátost ve svatostánku. Bratři přitom klečí na svých místech. Vizitátor pečlivě ověří, zda se eucharistie uchovává s náležitou úctou: tj. ve stříbrné nádobě uvnitř pozlacené, čisté a uzavřené, zda je ve svatostánku vhodný závěs (z látky), zda je svatostánek uzamykatelný, čistý a ozdobený, zda do něj nemůže vniknout „ani nejmenší živočich", zda u svatostánku stále svítí věčné světlo. To vše z úcty k této svátosti. Zjištěné nedostatky ať jsou vytknuty (a pak odstraněny). Během toho zpívá komunita vkleče hymnus *Pange lingua*: vizitátor, když vyňal eucharistii ze svatostánku, okouří ji a vkleče zpěv začne. Zakončí se veršem *Chléb z nebe* a modlitbou užívanou při svátostném požehnání. Pak obrácen k bratřím a k lidu požehná jim ciboriem trojím znamením kříže. Uloží eucharistii do svatostánku, okouří, a zakončí mši svatou. Pak vizituje svaté oleje a relikvie svatých. Obojí má být uloženo odděleně na důstojném místě.

10 Jsme v době před Druhým vatikánským koncilem, u oltářů se mše svatá sloužila zády k lidu a byly vždy opatřeny stupni.
11 Předpokládá se asi, že si vizitátoři, unavení cestováním, po příjezdu a po uvítání odpočinou, možná i několik dní.
12 Opět: jsme před Druhým vatikánským koncilem, tedy komunita na této mši byla, ale nekoncelebrovalo se.

Generální převor P. Fernando při letošní vizitaci nad knihou hostí libocké komunity.

Generální radní P. John Keating s bratřími ve Vydří.

Poté se všichni odeberou do kapitulní místnosti, kde vizitátor začne hymnus *Veni Sancte Spiritus* a všichni bratři vkleče pokračují. Následují dvě orace:

Modleme se: *Chraň, Bože, své služebníky, dostatkem*[13] *pokoje; důvěřují v přímluvu blažené Marie, vždy Panny, dopřej jim bezpečí ode všech nepřátel. Bože (v němž je počátek všech) zdatností, tobě přináleží vše, co je nejlepší, vlož do našich srdcí lásku k svému jménu a dej, ať naše oddanost tobě roste: to, co je dobré, posiluj, a co posiluješ, vytrvalostí ve zbožnosti (dál) zachovej. Skrze Krista.*[14]

Pak má vizitátor k bratřím krátkou promluvu (o zachovávání pravidel, o ideálu našeho života nebo o podobném tématu - jak sám usoudí). Nato se z moci svého úřadu nebo svého zmocnění obrátí na celou komunitu těmito slovy:

13 Stojí za pozornost, že zde užité latinské slovo *subsidia* (v množném čísle) znamená původně: vojenské oddíly, mající strategický význam zálohy.

14 Tato modlitba je doložena v mešních formulářích už od 6. století, později patřila k formuláři 6. neděle po sv. Duchu, nyní je vstupní modlitbou mše 22. neděle v mezidobí. Český liturgický překlad vyjadřuje dobře základní myšlenku modlitby: prosbu o růst ve zbožnosti (tomu má sloužit i vizitace!), ale latinský originál chce už stavbou souvětí i naznačit, že nezbytně potřebujeme, aby Boží péče o nás byla postupná a ustavičná.

„Přikazuji vám v síle svaté poslušnosti,
pod trestem ztráty aktivního a pasívního hlasu,
aby každý o převorovi,[15] *podpřevorovi, regensovi,*[16] *klíčnících*
a o ostatních bratřích (kněžích i laicích) a o domácích a služebnících domu
cokoliv ví hodného zmínky a o čem mu svědomí říká,
že by se to mělo napravit, ke cti a k prospěchu domu a ke spáse duší
ochotně oznámil, prostě a pravdivě,
bez jakékoliv zášti, nadržování a (nevhodného) soucitu,
a zároveň beze všeho strachu,
veden pouze bázní před Bohem a bázní z nebezpečí zkázy vašich duší.“

Bratři si mají uvědomit, že takto je vizitátor zapřísahá, tzn. jeho slovo je váže jako přísaha. Pokud by něco, co má být vyjeveno, neoznámili, dopouštějí se porušení přísahy.

Oba vizitující na společné fotografii s libockou komunitou, chybí jen P. Jan Fatka.

15 Převor je zodpovědný za náležitý život kláštera. Vizitace je vlastně jakousi formou „supervize“, má pojistit správný chod kláštera proti nedostatkům, které by mohl zavinit sám převor, ale také ostatní bratři, pověření nějakými úkoly, a vůbec všichni v domě. (Z doslovného znění plyne, že se má s vizitátorem mluvit o lidech, co dělají špatně, ne zaobaleně „o věcech“, které nefungují.)

16 Regens byl kněz zodpovědný za studia (pokud byl klášter určen za místo studií).

Vizitátor ať pak pokračuje dál ve vizitaci a až do závěrečné kapituly vin ať se nikdo – ani převor, ani nikdo z konventu – neopovažuje (bez zvláštního dovolení vizitátora) vyjít z kláštera nebo uvnitř domu mluvit s cizími lidmi. Vrátný a ostatní bratři, kteří mají zodpovědnost za nějakou dílnu, během toho času každý večer odevzdávají klíče od konventu a ode všech dílen ne do cely převora, ale samotného vizitátora.

Skrutinium – vyslechnutí vizitovaných

Protože vizitátor má mezi námi představovat ne soudce, ale otce, ať všem **vyloží obecnou nauku o bratrském napomenutí**,[17] „aby snad neznalostí některých neutrpěla újmu přikázání lásky." (To ať také vizitátor učiní vůči jednotlivým bratřím, dříve než mu něco budou svěřovat. Mohou mu totiž mnoho věcí říci jako otci, ne jako soudci, a ty může vyslechnout bez socia, aby se mohl o své podřízené postarat s co největší láskou a moudrostí.)

Pak se ptá převora domu, jsou-li nějaké naléhavé záležitosti, které by bylo třeba „léčit" hned, a zda jsou nějaké, na které by se měl při rozhovorech s bratry zvlášť zaměřit.

Pak se ptá postupně jednotlivých bratří a konstituce výslovně připomínají, že se má dotazovat s vlídností. První otázky se týkaly modlitby v chóru a rozjímání. Jistě ne náhodou, na to tourainská reforma kladla zásadní důraz. Tedy konkrétně: zda se oficium slaví uctivě a zbožně, zda se všichni bratři řádně účastní nočních i denních hodinek (chórové modlitby); zda je podezření, že někteří bratři některé hodinky nerecitují, že se nezpovídají dostatečně často, že slouží mši nezbožně. Zda se věnují vnitřní modlitbě, jak to předpisují konstituce, zda se náležitě dodržují i jiné obřady a všichni se snaží je konat. Další otázky se týkají zachovávání slibů, askeze a účasti na společných setkáních komunity (kapituly, vyučování, společné jídlo).[18]

Za zvláštní pozornost myslím – protože se v tom velmi dobře můžeme zpytovat i my ve vztahu ke svým bližním – stojí otázky, týkající se dobrého soužití bratří kláštera: zda je mezi převorem a bratřími svornost, zda všichni spolu žijí v míru. Pokud vizitátor shledá, že v domě nevládne pokoj, ať důsledně vypátrá a odhalí příčinu; a původce nesvornosti ať přísně potrestá. Ať zkoumá, zda spolu řeholníci mluví uctivě nebo jedni druhé tupí, zda jsou mírní, jak v chóru, tak jinde, zvlášť před lidmi zvenčí, zda v uctivosti předcházejí

17 Připomeňme jen kratičce: bylo považováno za důležitý projev lásky, za duchovní almužnu (skutek milosrdenství).

18 I zde se vizitátor opravdu ptá na osoby: „zda jsou někteří, kteří... (dělají něco nesprávného)" a „zda všichni... (dělají, co je stanoveno)."

jeden druhého.[19] Zda nejsou v komunitě reptalové či takoví, kdo vše zlehčují, kdo znatelně urážejí pověst druhých. Zda („což kéž nás nepotká") někteří nehrají zakázané hry, buď s lidmi světskými nebo v jejich přítomnosti, zda při hře neodkládají hábit, zda nejsou zvyklí říkat nějaká slova jakoby přísahali, zda nehřeší proti uměřenosti v jídle nebo pití, zda se nedopouštějí nějakého pohoršení. Zda vůči církevním prelátům nebo ohledně politiky – soukromě nebo veřejně v kázání – nepronášejí něco neprozíravého, zda prokazují náležitou úctu církevním osobám nebo řeholníkům jiných řádů.

Pak se vizitátor ptá na převora a bratry, kteří v komunitě zastávají nějaký úřad (zda jsou svědomití a příkladní), „neboť jako se pečlivostí představených řád buduje, tak jejich nesvědomitost ho ničí." (Celá vizitace vychází z předpokladu, že představení jsou si vědomi své zodpovědnosti a poctivě se snaží o prospěch řádu.) Pak se ptá na podpřevora (který má na starosti chór, určuje služby v něm, uvádí do chórových zvyklostí mladší bratry), na sakristiána, prokurátora (tj. ekonoma kláštera), na ostatní bratry, pověřené v konventu nějakým trvalým úkolem, zda ho vykonávají dobře, na kazatele, zpovědníky, služebníky a na donáty nebo obláty (tedy osoby, které nesložily řeholní sliby, ale z nějakého důvodu žijí v klášteře a zavázaly se Bohu také nějakou formou závazku).

Samostatnými oblastmi zkoumání byla filozofická a teologická studia v konventech k tomu vyhrazených, v přípravných seminářích bylo navíc důležité posoudit, kdo je způsobilý, aby byl ke studiu vybrán; v konventech, kde je noviciát, je úkolem vizitátora pečlivě přezkoumat novice, představené i výchovu, které se novicům dostává. V hospicech a „menších konventech"[20] ať vizitace zkoumá, jak se tam žije řeholní život.

Ostatní průběh vizitace

Po skončení skrutinia se vizitátor ve vhodný čas vrátí do kostela a prohlédne jej: oltáře (zda jsou opatřeny náležitým počtem plachet), zpovědnice (zda jsou na viditelném místě a předepsané podoby), zda nejsou v kostele nevhodné obrazy. Podobně prohlédne sakristii a její vybavení: kostelní prádlo (zda není roztrhané; pokud ano, má ho opravdu roztrhat a spálit, aby už nebylo používáno), liturgické oblečení, relikviáře a relikvie, knihy, inventáře.

19 Řím 12,10.

20 Menší konvent (conventus minor) měl mít podle konstitucí alespoň 18 řeholníků. Větší konvent (conventus maior) měl mít 25 řeholníků a víc. Malý konvent (conventus parvus) měl mít přinejmenším 12 řeholníků. Papežské pokyny zakazovaly zakládat konventy menší než s 12 řeholníky. Konstituce říkají, že „se co možná varujeme" toho mít malé konventy.

Pak vizituje knihovnu, dormitář, cely jednotlivých bratří (zda tam nemají nic nepatřičného a zda jim nic nechybí). Pak dílny, sklady apod. Vizitátor prohlédne také archiv, vedení hospodaření konventu a zda má konvent karcer (klášterní vězení). Posoudí stav klášterních budov, zda jsou udržovány nebo potřebují opravit. Pečlivému zkoumání se podrobí majetkové poměry kláštera, jestli nemá s někým spory o majetek, dluhy, půjčky (komu a proč). Nedostatky se odstraní. Vizitující projde celý dům, s jednotlivými bratřími přátelsky mluví i mimo oficiální skrutinium, navštíví nemocničku a prostory pro hosty, aby viděl, že se tu uplatňuje láska. Ověří, jak se uskutečnily závěry předchozí vizitace.

Vyšetření provinění, závěrečné vyznání vin a udělení odpuštění

I když na to není přímo tázán, je kterýkoli bratr vázán ve svědomí oznámit vizitátorovi provinění převora nebo jiného bratra, o kterém ví a které by mělo být napraveno. Má mu to oznámit pouze tajně, „jako otci", pokud nechce, aby se ta věc vyšetřovala. V opačném případě mu to může říci zjevně, „jako soudci".[21]

Vizitátor musí to, co mu bratři sdělí jako otci, pečlivě vyšetřit, aniž by vyzradil žalobce či nařčeného. To znamená, že se ostatních bratří ptá jen obecně, zda se ví, že se někdo proviňuje takovouto vinou. Tak vizitátor pozná, je-li ono provinění utajené, nebo zda o něm ví větší část komunity a zda je má vyšetřit a odsoudit jako soudce. To, co bratři vizitátorovi sdělí jako soudci, se v komunitě vyšetří veřejně. Vyšetřování a napomenutí bratří se tedy vykoná buď veřejně před společenstvím nebo jen před několika bratřími. Dbá se na to, aby provinění jednotlivých bratří, o kterých neví celé společenství, se neřešila přede všemi. Je-li provinění známo jen několika málo bratřím, ať je dotyčný napomenut jen v přítomnosti několika diskrétních bratří. Jde-li o skutečnost známou všem, ať je usvědčen a potrestán přede všemi. Jestliže se prokáže vina nařčeného a on ji zapíral, ať je potrestán přísněji, ovšem podle závažnosti viny. Toho, kdo vizitátorovi zapíral pravdu, ať nezprošťuje této viny nikdo jiný než generál nebo provinciál (a Sv. Stolec nebo jeho delegát). Když je usvědčen nebo se přizná, ať je potrestán pokáním desíti dní o chlebu a vodě.

Protože vizitace má získat informace pro představené obecně, vizitátor to, co mu bylo jednotlivými bratry sděleno jako soudci, zapíše na listinu a každý z bratří svou výpověď podepíše, a to tak, že přitom nevidí výpovědi ostatních bratří. Takto, jestliže v nějaké věci vznikne mezi bratry spor, bude mít vizitátor odkud se dobrat pravdy. Na jinou listinu vizitátor zapíše, co mu bylo řečeno jako otci.

21 V tehdejší době byli řeholníci vyňati z pravomoci civilních soudů. Jejich provinění, případně trestné činy, vyšetřoval a soudní moc nad nimi vykonával jejich vyšší představený, tedy provinciál.

Vizitátoři a sociové ať dají pozor, aby to, co jim bylo řečeno tajně, nezveřejnili někde mimo kapitulu a nikoho nepohoršili. A všem ať přikáží, aby se neodvažovali vyjevit veřejně na kapitule něco, čím by utrpěla dobrá pověst kohokoli,. Ať bratři vyjeví pouze ty věci, které jim vizitátor přikázal, nebo o kterých jim to velí zjevný rozumný důvod, přičemž jsou to chyby, které mohou být vyšetřeny, ježto jsou patrné.

Ať vizitující dají pozor, aby hned každému duchu lehce neuvěřili[22] a neodsoudili někoho na základě výpovědi jediného bratra nebo pouhého podezření. Ať bratry napomínají, že pokud někdo chce vizitátorovi něco na bratra sdělit jako soudci (být vůči bratru žalobcem), tím samým na sebe vztahuje trest odplaty.[23] Ať tedy bratři raději vizitátorovi oznamují nedostatky druhých jak otci, podle toho, jak se i jemu zdá v dané věci vhodné. Pokud však převor vyžaduje, aby vizitátor danou věc vyšetřil jako soudce a vynesl o ní rozhodnutí, je vizitátor povinen to udělat.

Prošetřování vin ať trvá tři, nejdéle šest dní. Celá vizitace končí konventní kapitulou vin.[24] Bratři jeden po druhém (od nejmladších k nejstarším) vyznají před vizitátorem a sociem své viny,[25] přijmou uložené pokání a vyjdou z kapituly ven. Převor vyzná svá provinění pouze před bratry, kteří zastávali v konventu nějaký úřad (gremiales), tito přitom „z úcty k převorovi" stojí. (Při vyznání ostatních bratří zbytek komunity sedí.)
Na závěr se bratři opět shromáždí, vkleče odříkají *Confiteor* a přijmou od vizitátora generální absoluci a požehnání.

Vizitátor ať dbá, aby po sobě zanechal v komunitě pokoj. Po skončení vizitace může v konventu zůstat, jak dlouho chce, a má se snažit být bratřím útěchou a soukromě jim pomáhat v jejich duchovním růstu.

Kratičké nahlédnutí do Písma

Připadá mi zajímavé nahlédnout v této souvislosti i krátce (a amatérsky) do Písma svatého. V něm má výraz „navštívit" na některých místech silný význam. Samozřejmě, že to slovo často i v Bibli znamená prostě návštěvu jed-

22 Srov. 1 Jan 4,1.
23 Bližší vysvětlení tu není uvedeno, asi se myslí: pokud by byl žalobcem nepravdivým, hrozí mu trest, kterým by byl potrestán viník.
24 Té by stálo za to věnovat samostatný článek. Je předepsána jedenkrát týdně už v řeholi, konstituce o ní mluví podrobně.
25 Tj. viny, o kterých ostatní vědí (např. pozdní docházení na společné modlitby), tedy ne skryté hříchy, ty patří jen do svátosti smíření.

noho člověka druhým, např. navštívit nemocného nebo uvězněného (Mat 25, 36.43), nebo navštěvování Božího chrámu (Ž 27,4). Přitom již na rovině mezilidských vztahů někdy výraz „navštívit" neoznačuje nějaké jen nezávazné setkání, ale nabývá významu „ujmout se" - např. sirotků a vdov (Jak 1, 27). A Písmo mluví i o tom, že Bůh *navštíví* člověka (nebo svůj lid). A tehdy to slovo zvlášť nabývá na síle významu. Ten bývá patrný ze souvislosti (z dalších obratů, kterými svatopisec vyjadřuje, jaký ono navštívení bude mít dopad) a někdy je překladem do češtiny vyjádřen rovnou (takže původní slovo „navštívit" za českým zněním už nevytušíme). „Navštívit" v Písmě znamená:

• ujmout se (toho, kdo je navštíven), přinést mu dobro, záchranu, spásu; např.

Ž 8,5: Co je člověk, že na něho myslíš, syn člověka, že *se o něj staráš* (dosl.: ho navštěvuješ)?
Ez 34,11: Tak praví Pán, Hospodin? Hle, já sám vyhledám své stádo a *ujmu se ho*!
Ž 65,10: V milosti *jsi navštívil* zem a napojils ji, velmi jsi ji obohatil.
Ž 80,15: Hospodine, (...) shlédni z nebe a podívej se, *pečuj o* tuto révu!
Ž 106,4: Hospodine, (...) *ujmi se mě a pomoz mi* (dosl. navštiv nás ve spasení svém)!
Lk 1,68: Pochválen buď Hospodin, Bůh Izraele, neboť *navštívil* a vykoupil svůj lid!
Lk 1,78: ...nás *navštívil* ten, který vychází z výsosti...
Lk 7,16: ...velebili Boha a říkali: (...) „Bůh *navštívil* svůj lid!"

• vyzkoušet (co do ryzosti):

Job 7,18: Co je člověk? (...) Každého jitra *ho zkoušíš*, každou chvíli ho zkoumáš.
Ž 17,3: Jestliže zkoušíš mé srdce, *zkoumáš mě* v noci...

• a pokud se někdo být ryzím neprokáže, pak „navštívení" znamená zároveň potrestání, jak to rovnou uvádí český liturgický překlad například na těchto místech:

Ex 32,34: Až pak přijde den mého trestu, *potrestám je* za jejich hřích!
Ž 59,6: Hospodine, (...) procitni, *potrestej* všechny národy...
Ž 89,33: ...*potrestám* metlou jejich nepravost...
Am 3,2: ...proto *vás potrestám* za všechny vaše nepravosti.

• v prorockých knihách (ale nejen v nich) se setkáme s výrazem „čas navštívení" nebo „den navštívení"; ten nám dává vyrozumět, že „navštívení" není něčím, co se nám nabízí samozřejmě a kdykoliv; proto se k němu nesmíme stavět lhostejně nebo liknavě; i v nářku Pána Ježíše nad blížící se zkázou města Jeruzaléma stojí slova:

Lk 19,44: ...nenechají v tobě kámen na kameni, protože jsi nepoznalo *čas, kdy ti Bůh nabídl svou přízeň* (dosl.: čas svého navštívení).

Při bližším zkoumání bychom za těmito biblickými citacemi našli původní hebrejský výraz, který znamená „vykonávat dohled", což může nabývat významu „pomáhat", „shlédnout na někoho", ale také „potrestat".

Poučení z toho všeho pro nás dnes

Navštívit někoho znamená stát se pro něj přítomným, vnést do jeho blízkosti sebe. A být přítomný znamená (více nebo méně) **mít vliv**. Takto může ten, kdo druhého navštíví, například vnášet úctu (ten, kdo je navštívený, si může s novou silou vážit sám sebe), připomenout ideály, dát pocítit zodpovědnost, sdílet radost, ale také vytknout nešvary a hlavně lži „do vlastní kapsy" (tj. kterými dotyčný obelhává sám sebe).

Navštívit znamená mít vliv, který by na dálku nebyl. **Osobní setkání** čili přímá přítomnost v blízkosti druhého je velká hodnota. Nepodceňujme to, když se rozhodujeme, zda pozvat někoho, koho si vážíme, na návštěvu nebo zda se zúčastnit nějakého organizovaného setkání, kde se budeme moci vystavit jeho přítomnosti. (Čerstvě jsme to mohli zakusit právě při nedávné papežské návštěvě.) A právě tak vnímejme citlivě hodnotu naší vlastní přítomnosti vůči druhým, když my jsme zváni někoho navštívit nebo to zvažujeme ze své iniciativy. (Konkrétně jsme se s tím setkali v nedávném článku o rodičích sv. Terezie z Lisieux: Zélie Martinová se při své zhoršující se nemoci rozhodla navštívit svou, rovněž těžce nemocnou, rodnou sestru ve vzdáleném klášteře - prožily spolu krásné setkání a bylo to na této zemi jejich poslední.)[26] Právě v době tolika komunikačních prostředků (mobilní telefony, skype atd. atd.) mají osobní setkání a osobní přítomnost nenahraditelnou cenu.

Bez dostatečného navštěvování se číhá na nás - zvlášť v dnešní době stále sílícího a mnohdy už bezděčného individualismu - **nebezpečí izolace** a s tím pak i **zakrnění a samorostlosti**. Osobní sdílení s druhými, jehož obsahem jsou témata plánovaná i neplánovaná, výměna názorů a zkušeností (někdy

26 Časopis Karmel, ročník 2009, č.1, str. 17.

třebas i ostřejší) nás očišťuje od našich vrtochů, poodkrývá klapky z očí. Častá komunikace to vykoná včas, dříve než se ve svém vrtochu stačíme zabydlet. Vzájemná otevřenost a taktní kritika nejsou projevem neúcty nebo vtíravosti. Není přece třeba bát se pravdivosti. A naopak: dobrota není dobráctví. Snaží se být pravdivá, a tedy i náročná (na sebe jako na druhé, úplně stejně).

Už jsme viděli: vizitace předpokládají, že představenému skutečně záleží na skutečném dobru - prospěchu společenství a jednotlivých bratří. A přirozeně by tomu mělo opravdu tak být, že **svěřená zodpovědnost vede k opravdovosti**. V dějinách církve je několik výrazných příkladů toho, jak člověk, povýšený do úřadu představeného s nečestným záměrem (že právě tento kandidát bude později povolnou loutkou), po přijetí církevního úřadu rázně odmítl být jakkoli poplatný a své poslání plnil věrně i za cenu obětí (canterburský arcibiskup sv. Tomáš Becket, vratislavský biskup Filip Gothard Schaffgotsch v 18. století). V dnešní době není snadné představeným být, není samozřejmé ve společenství budoucí dobré představené vychovat. To vše je výzvou k poctivé modlitbě za představené a pečlivě si svůj **vztah k představeným budovat** jako pravdivý a zodpovědný.

Pro komunitu samotnou představuje jistě dobrá vizitace také **čas očisty**, prohloubení vzájemného poznání se a vztahů mezi členy společenství, milosrdného odpuštění. Jak v klášteřích, tak v rodinách zakoušíme, že toto sblížení a odpuštění si může být vyvoláno nejen vizitací - navštívením zvenčí, ale i „domácí bouřkou" nebo jiným podnětem. Ale kdykoliv k němu nakonec dospějeme, uvědomujeme si, jak moc je důležité...

Dokud neexistovaly (na což dnes už ani nepomyslíme) knihy o spiritualitě řádu, představovaly vizitace důležitou formu a zprostředkovávání a **uchovávání spirituality**. Zatímco v běžném životě byla komunita obklopena a ovlivňována společenstvím věřících (duchovních i laiků) místní diecéze a kromě toho ještě komunitami ostatních řeholí, prostřednictvím vizitátora byla upevňována v tom, co je karmelitánskou identitou, a v prožívání Karmelu jako široké rodiny, zahrnující komunity v dalších klášteřích a zemích.

KARMEL
ČASOPIS PRO DUCHOVNÍ ŽIVOT
Vydává Českomoravská generální delegatura řádu karmelitánů v Kostelním Vydří.
Odpovědný redaktor P. Gorazd Cetkovský O.Carm.
ISSN - KARMEL 1210 - 499X
Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou s. p., ředitelstvím odštěpného závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích, j. zn.: P - 1911 / 97 ze dne 9. dubna 1997.
Evidenční číslo: MK ČR E 13791